

## הדרכה בייצור חלב שפיר

תוצאות בדיקות הראדוקטאזה (גם של המושבים) ומבקר במשקים, בהם התוצאות לא משביעות רצון, ומייעץ איך לשפר את המצב.

במושבים שיטת העבודה היא שונה. המדריך מופנה למתיישבים ע"י — (א) המדריך הכפרי העובד באותו כפר, או ע"י הרופא. המצביעים על משקים שאצלם המצב לא תקין, בכלל או שפרו תיהם נגועות במחלות עטין; (ב) המדריך נוכח לעתים מזומנות בזמן קבלת החלב בתחנת הריכוז ומבצע בדיקות משקע (סאדימאנט), ראדוקטאזה, חום החלב וניקיון הכלים. לאחר מכן הוא מבקר באותם המשקים, שנמצאו בלתי מתוקנים, בדרך זו הוא מגיע למעשה לכל אלה שאצלם קיימות „בעיות“ של ניקיון החלב. לעתים, התוצאות של הראדוקטאזה ביישוב אחד שונות מאוד והן מתנור דדות בין חצי שעה ל-8 שעות. תוצאות בדיקות המשקע מוצגות באופן פומבי, וכל מתיישב רואה מיד מהו מצבו של החלב שהוא הביא לתחנת הריכוז ומהו טיב החלב של חבריו לכפר. בדיקות המשקע מאפשרות גם גילוי פרות נגועות במחלות עטין.

הניסיון מוכיח, לצערנו הרב, שחלק גדול מהתוצאות הגרועות, איננו תוצאה של חוסר יידע, או חוסר יכולת, אלא זלזול בעצם החשיבות של חלב שפיר. להכרתם של מתיישבים רבים טרם חדרה ההכרה שייצור חלב שפיר היא לתועלתם הם. מתיישבים אלה בהולים לתמורה המיידית חלף מאמצם הנוסף. מסתבר שהתביעה להנהגת מחיר משתנה לתוצרת מטיב שונה היא צודקת. כלל היישוב מקבל תמיכה בהתאם לטיבו של החלב המשווק, לכן חייב גם הספק הבודד לקבל תשלום עבור החלב שלו, לפי אותו קנה מידה. לגבי צורת ביצוע תשלום משתנה זה יכולות להיות שיטות שונות ולא כאן המקום להרחיב על כך את הדיבור.

חייבים כאן להזכיר בעיה נוספת והיא — חוסר תקן אחיד להרכב החלב ושיטה אחידה לקביעת המחיר במחלבות השונות, הפועלות בארץ (של חברות שיווק שונות). יש מחלבות המקפידות יותר ויש המקפידות פחות. אותם המתיישבים

זה קרוב לשנתיים מקדיש אחד ממדריכי הבקר בדרום את עיקר מאמציו לשני שטחים: ייצור חלב שפיר וחליבה מכאנית. ההדרכה בייצור חלב שפיר הינה בבחינת חידוש והכוונה היא שבעתיד ייכלל נושא זה בהדרכה הכללית בבקר. מכאן שיש ענין במסירת סקירה על הניסיון בשטח זה.

אם כי ההכרה בחשיבות ייצור חלב שפיר גברה בשנים האחרונות, הרי למעשה החלב המיוצר בארץ ירוד בטיבו לעומת החלב שמייצרים בארצות אחרות. חלב שפיר אפשר לייצר ללא השקעות גדולות, תוך מאמץ מינימאלי בשמירה על הניקיון והתנאים הסאניטאריים במשק. לבעל המשק צפוי ריווח כפול מייצור החלב השפיר; קודם כל תוצרתו טובה יותר; שנית — בעקב התנאים הסאניטאריים הטובים ברפת פוחתות בעדר מחלות עטין ומחלות אחרות, וממילא מגבר בות הפרות יותר חלב. להלכה נראה היה שזהו שדה נוח להדרכה, אולם למעשה אין הדבר כה פשוט. לא נוח לגשת לבעל המשק ולהגיד לו: „החלב שאתה משווק, מלוכלך, הכלים אינם נקיים וכדומה“. הדרכה זו גם קשורה, במידה מסויימת, בביצוע ביקורת טיב המוצר כדי שאפשר יהיה להצביע על הליקויים. על אף זאת נוצר רה שפה משותפת עם מתיישבים רבים, המבינים שהדרכה זאת היא לתועלתם ואפשר להצביע על התקדמות רבה בשטח זה. ממה שהושג עד עתה בשטח זה אפשר להסיק, שאפשר יהיה להגיע ללא קושי לתוצאות טובות בהרבה. לדוגמה: יש מתיישבים שנענו להדרכה; אצלם שופר טיב החלב מדרגת קנס לדרגת פרס (משעה וחצי ראדוקטאזה ל-7 שעות), ויש שבמושב כולו עלי תה הראדוקטאזה בשעה ויותר בממוצע, אבל אין די בזה.

קלה יותר ההדרכה בסעיף זה ברפת הקיבור צית. כיון שבמשקים אלה מועבר החלב ישר מהעטין לטנק הקירור. על אף זאת יש משקים רבים שמשווקים חלב מטיב ירוד. הסיבות לכך, בדרך כלל, שתיים: ניקיון ירוד ו/או קירור לקוי. ההדרכה היא במידה מסויימת בשיתוף פעולה עם „תנובה“. המדריך מקבל באופן סדיר את

## בוועדת המשנה להזנה

בישיבת הוועדה שנתקיימה ב־29.4.64 נדונו סעיפים אלה:

1. קליפות פרי-הדר בתפריט המזון של הבקר;
2. האספסת באיבוס הבקר.

### קליפות פרי הדר

חבר הוועדה גרוזובינסקי פתח בשאלת קליפות פרי הדר. לדבריו הולכות וגדלות כמויות מספוא זה בקצב מהיר ויש לברר אילו שאלות הכרוכות בשימוש בו. בתשכ"ג הסתכמה כמות הקליפות ב־60 אלף טונה, בתשכ"ד עלתה הכמות ל־130 אלף, ובעתיד הקרוב יש לצפות ל־200–250 אלף טונה. השאלות המתעוררות בקשר עם האבסת הקליפות הן:

1. גודל המנה ביום;
2. אורך הזמן להתזקת הקליפות במצב טרי, מבלי לחשוש להשחתת המספוא;
3. מהו הפחת במשקל ובערך המזוני כשמערמים את הקליפות לתקופה שלמעלה מ־3–4 ימים;
4. הכדאי להתקין תחמיץ מהקליפות;
5. מהי העונה המתאימה לשימוש בתחמיץ הקליפות. מתעוררת גם בעיה קשה בחלוקת הקליפות הטריות במשקים מושביים, כי אין זה מתקבל על הדעת שאפשר יהיה לספק בבת־אחת לכל משק מכונית עם 10–12 טונות קליפות מחשש הפחת הגדול מחמת החזקת המס־פוא הטרי משך תקופה ממושכת.

על הפחת שעלול להתהוות הביא י. דר אילו נתונים, על סמך מעקב שהוא ערך. מבדיקות המספוא הטרי שנלקח בבתי החרושת נוכח הנ"ל שקליפות פרי הדר

שמשווקים באמצעות מחלבות מקפידות יותר, רואים את עצמם מקופחים. הפתרון הרצוי, הוא שהמשרד הממשלתי המתאים (בריאות, חקלאות, או מסחר ותעשייה) יוציאו הוראות מחייבות מתאימות.

בימים אלה מתחילה תחרות על חלב נקי ביישובי הדרום, שמתארגנת ע"י מינהל ההדרכה ותנובה; נקווה שגם היא תסייע בקידום הייצור של חלב שפיר.

### בנימין לב, עובדיה גמיל

לשכת הדרכה לכיש

מכילות 17%–18% חומר יבש, 2% תאית ו־0.8% חלבון נעכל. הערך המזוני הוא בערך כדי 5.5–6 ק"ג ליחידת מזון אחת (תוצאות בדיקות אלה תואמות את אלו של פרופ' בונדי).

ערמות הקליפות הטריות הוחזקו 17 יום בקירוב לצורך האבסה יומיומית. נתברר, שמערימה שמשקלה היה 3300 ק"ג ביום הבאת הקליפות למשק הואבסו במשך 17 היום בס"ה 2500 ק"ג, ולא נותר ממנה מאומה. פירוש הדבר: בעקב האחסנה בצורה זו אבדו כ־800 ק"ג (24%). אולם הפחת לא נצטמצם בחומר כמו שהוא בלבד, כי נתברר שחלה פחיתה ניכרת גם בתכולת החומר היבש בהמשך האגירה. ביום הבאת הקליפות למשק, כמות החומר היבש היתה 18% וביום ה־16 להחזקה בערימה פחת החומר היבש עד ל־14.2%; היוצא מזה שההפסד מחמת אגירה היה בחומר ברוטו כפי שהוא וגם בערך המזוני של החומר שנשתייר.

נערכה ביקורת גם להפסד בנוזלים, כשנאגרו הקליפות בתבית בעלת קרקעית נקובה למשך 50 יום. מ־206 הק"ג שהוכנסו לתבית נשארו כעבור 50 יום 106 ק"ג תחמיץ שהכיל 14% חומר יבש. ההפסד הכללי הסתכם במקרה זה ב־60% בערך.

הוחמצו קליפות גם בתבית אטומה, והנוזלים לא נוקזו מתוכה. ההפסד בתבית זו בחומר כמו שהוא הסתכם ב־20.5 ק"ג בס"ה ונשארו בתבית 185.5 ק"ג מה־206 ק"ג שהוכנסו לתוכה, אבל החומר היבש פחת מ־18% ל־11.7%.

אמנם אין לקבל את תוצאות התצפית והבדיקות כסופיות, אולם הן מחייבות בדיקה יסודית ומקיפה כדי שאפשר יהיה לקבוע את ערכו של מספוא זה בהזנה בתנאי שימור ואגירה שונים, כשאי אפשר להשתמש בו בעודו טרי, תוך 2–3 ימים מהבאתו מבית החרושת.

בשאלת החדרת הקליפות למשקים המושביים הוצעו ע"י משתתפי הוועדה הצעות שונות, שרובן ככולן היו גם כרוכות בהשקעות שונות, אבל לכלל הצעה מעשית, לא הגיעו.

### אספסת

בשאלת האספסת בתפריט הבקר נמסרה אינפורמציה ששטחי האספסת הולכים ומצטמצמים מחמת הלחץ